

УДК 378. 147

Н. А. Овчаренко

НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті освітлено напрями модернізації професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у контексті світових тенденцій освіти. На основі аналізу, надано класифікацію наукових досліджень у сфері музичного мистецтва. Визначено необхідність поєднання світового освітнього досвіду та національних надбань у професійній підготовці майбутніх педагогів музичного мистецтва.

Ключові слова: мистецька освіта, модернізація, професійна підготовка, майбутні вчителі музичного мистецтва.

Постановка проблеми. У світовому просторі проходять глобальні перебудови в економічній, політичній, суспільній областях, що викликають корінні зміни і в українській вищій освіті, в тім числі, з музичного мистецтва. Визначення напрямів модернізації професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва із врахуванням вимог сучасних світових тенденцій освіти, розглядається як актуальне питання розвитку суспільства, що впливає на формування ціннісного світу та духовних потреб підростаючого покоління. Вирішення її залежить від подолання існуючих протиріч, між:

- соціальним запитом української спільноти на компетентних учителях музичного мистецтва та недостатнім рівнем їх сучасної професійної підготовки;
- вимогами Європейського союзу до системи професійної підготовки фахівців країн, що приймають участь у Болонському процесі та традиційною системою освіти педагогів у сфері мистецької освіти України;
- сучасними потребами суспільства у оновленні та вдосконаленні змісту, форм, методів професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та недостатньо розробленими організаційно-методичними умовами удосконалення такої підготовки;
- необхідністю вивчення і впровадження у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва зарубіжного

© Овчаренко Н. А., 2013

досвіду та недостатнім вивченням і висвітленням його в сучасних наукових працях;

- потребами вищої мистецької школи до впровадження інноваційних технологій та недостатньою розробкою їх в теорії і практиці професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Основні положення, на яких базуються вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва України, окреслено Державною національною програмою «Освіта» (Україна XXI століття, 1993 р.), Законом України «Про вищу освіту» (2002 р.), Планом покращення якості художньо-естетичної освіти на 2009 – 2012 роки» (2009 р.). Аналіз державних документів дозволив визначити, що на сучасному етапі розвитку освіти з музичного мистецтва України стратегічними цілями, є: підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва; збереження існуючої багаторівневої системи мистецької освіти у сфері музичного мистецтва; створення і розвиток наукових та творчих шкіл для дослідження проблем музичної педагогіки; забезпечення потреб сучасної школи у кваліфікованих учителях музичного мистецтва; задоволення потреб особистості в отриманні якісної сучасної освіти.

У форматі визначених цілей, вітчизняні вчені у сфері музичного мистецтва проводять наукові дослідження, які можливо класифікувати наступним чином, праці в яких:

- обґрунтовано теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва (О. В. Глузман, А. В. Козир, Л.М.Масол, О. М. Олексюк, Г. М. Падалка, Т. Й. Рейзенкінд, О. Я. Ростовський, О.П.Рудницька, О. П. Шолокова та інші);
- розкрито історичні аспекти становлення мистецької освіти (В.Г.Антонюк, Б.П. Гнидь Ю. В. Грищенко, Г. Ю. Ніколаї, О. Г. Стахевич, Т.П.Танько, В.Ф.Черкасов та інші);
- освітлено впровадження сучасних технологій у навчально-виховний процес для підвищення рівня загальної і предметної професійної компетентності майбутніх педагогів музичного мистецтва (І. М. Боднарук, Т. В. Жигинас, І.В.Лисакова, Н.М.Мурована, Т. М. Пляченко, М. С. Філіпчук та інші);
- досліджено специфіку формування професійних та особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах вищого навчального закладу (О. В. Кузніченко, І. Н. Левицька,

К. Г. Мельниченко, А. С. Плохотнюк, П.В.Харченко, М. І. Фалько та інші).

Цілісний теоретичний аналіз наукових досліджень свідчить про пошук вчених шляхів вирішення питань сучасної вищої освіти в сфері музичного мистецтва. Тому **метою** нашого дослідження є визначення основних напрямів модернізації професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті світових тенденцій освіти.

Україна приєдналася до Болонського процесу у травні 2005 року, і в 2006 – 2007 навчальному році у всіх вищих навчальних закладах країни III – IV рівня акредитації була впроваджена кредитно-трансферна система ECTS. У контексті інтеграції в світовий освітній простір, у сфері вищої мистецької освіти, вже майже десятиліття, вирішуються важливі проблеми модернізації професійної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва та, одночасно, збереження кращих надбань національної музичної педагогіки.

На основі аналізу теорії та практики вищої мистецької освіти до основних напрямів модернізації професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті світових тенденцій освіти, ми відносимо: вивчення та впровадження зарубіжного досвіду підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва; організацію навчання з виконавських дисциплін за кредитно-модульною системою; формування професійності майбутніх фахівців музичного мистецтва на основі компетентнісного підходу; визначення оптимальної системи оцінювання навчальних досягнень студентів, у відповідності з європейськими критеріями до якості професійної підготовки; підвищення рівня конкурентноспроможності студентів за можливості отримання однієї чи декількох спеціалізацій.

Слідування таким напрямам модернізації повинно привести до визнання дипломів учителів музичного мистецтва в країнах, які брали участь у Болонському договорі, тому вони потребують більш детального дослідження.

Напрямом оновлення і удосконалення мистецької освіти є вивчення сучасного зарубіжного досвіду підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Такий напрям недостатньо розроблений та висвітлений у теорії і практиці вищої школи. В дослідженнях українських вчених, у більшості, розкриваються загальні питання музичної освіти різних країн. Так, Л. Л. Волинець, розглядаючи тенденції розвитку загальної освіти і сфері мистецтва в країнах Європейського союзу, прийшла до

висновку, що сучасному етапу розвитку освіти в країнах ЄС притаманно інтенсивне динамічне становлення. Автором визначається існуюча в Європі нова концепція загальної освіти в сфері мистецтва, яка базується на ідеї відкритості до всіх багатосторонніх проявів мистецтва, на основі партнерських стосунків міністерств освіти і культури, а також інших міністерств, організацій, інституцій, які вирішують питання освіти, культури, мистецтва (Волинець Л. Л., 2009, с. 36). Г.Ю.Ніколаї розглядає розвиток музично-педагогічної освіти у Польщі, починаючи з моменту виникнення, і закінчуючи аналізом сучасного стану, яка, на думку вченої, має схожі історичні традиції з Україною (Ніколаї Г. Ю., 2007). На думку О.Л.Шевнюк, у європейських країнах мистецтво, в тім числі – музичне, вивчається і як самостійні предмети, і як види позашкільної виховної роботи у гуртках. Відповідно, до цього готують і майбутніх учителів музичного мистецтва, які опановують у процесі підготовки методами впливу на емоційне сприймання дитини (Шевнюк О. Л., 2006, с. 17).

Вивчення досвіду у сфері музичного мистецтва різних країн світу має велике значення для прискорення процесу інтеграції української музичної освіти в європейське освітнє середовище. Однак, необхідні дослідження, в яких здійснюються аналітичні розвідки щодо методологічної та технологічної професійної підготовки вчителів музичного мистецтва за рубежом.

Одним з напрямів модернізації сучасної освіти у сфері музичного мистецтва, є впровадження кредитно – модульного навчання в умовах вищого навчального закладу. Концепція модульного навчання, яка пройшла успішну апробацію в європейських країнах, дає можливість не тільки структурувати зміст навчальних дисциплін, але і вибирати самим студентам темп засвоєння матеріалу. В основі цієї концепції лежить принцип вибору слухачем змісту, форм, методів, засобів навчання. При створенні авторських програм виявилось, що у мистецькій освіті організація навчання за кредитно-модульною системою, розподіл змісту з виконавських дисциплін (основний інструмент, хорове диригування, постановка голосу та інші) за темами, досить, проблематично – процес опанування музичними знаннями та вміннями не завжди піддається систематизації і, зачасти, залежить від музичної обдарованості педагога та студента. Подолання таких складностей можливо за умов: дослідження основ модульного навчання; ознайомлення з принципами структурування навчального матеріалу виконавських дисциплін за рубежом. Позитивним моментом впровадження у практику вищої мистецької освіти

кредитно-модульної системи є те, що вона дає можливість: збільшити академічні свободи, впровадити нові методи формування і оцінки професійних та загальних компетенцій майбутніх фахівців, організувати навчання студентів за індивідуальною траєкторією, – що забезпечить конкурентну спроможність майбутніх учителів України не тільки в країні, а і за її межами.

Модернізація української мистецької освіти залежить від успішності реалізації компетентнісного підходу у практиці професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Аналіз наукових праць показав, що формування компетентності майбутніх педагогів-музикантів є предметом наукового дослідження вітчизняних вчених (Т. В. Агейкіна-Старченко, Л. М. Масол, М. А. Михаськова, Н. М. Мурована, О. М. Олексюк, І. І. Полубоярина, Н. М. Салан та інші). У форматі компетентнісного підходу, науковці відмічають, що українська освіта тільки починає оперувати поняттям компетентності і, тому, ще знаходиться на стадії вивчення та засвоєння зарубіжного досвіду; та розглядають професійну компетентність вчителя музичного мистецтва як складне інтегративне утворення, у якому розкривається комплекс знань, умінь, досвіду, мотивації, особистісних якостей та передбачається готовність до активного виконання педагогічної діяльності.

Зміст кожного елементу професійної компетентності, зазначає Н. М. Мурована, включає ключові (інформаційні, регулятивні, комунікативні), операційні та інтелектуально-педагогічні компетенції (Мурована Н. М., 2008, с.9). У мистецькій освіті такі компетенції реалізуються наступним чином: в знанні змісту музичного навчання учнів, методики навчання учнів, застосуванні сучасних методів та технологій сучасної освіти (інформаційні компетенції); вмінні формувати в учнів музичні знання; застосовувати методику вокально-хорової роботи з учнями (регулятивні), ерудицію, творчу активність, культуру мови, артистизм (комунікативні), навички музично-педагогічної імпровізації, інтерпретації музичних творів, виконання музичних творів на уроці (операційні); вмінні створювати та використовувати на уроці проблемні ситуації, інтегративні методи навчання та аналізу музичних творів, атмосферу зацікавленості (інтелектуально-педагогічні). Успішність реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва, у значній мірі, залежить від нового Державного стандарту, на який чекає вища школа в сфері музичної

освіти, що визначить вимоги до змісту, об'єму та рівню сучасної професійної підготовки майбутніх фахівців.

Наступним напрямом модернізації професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, що викликає плюралістичні судження українських вчених у сфері мистецької педагогіки, є визначення форм, критеріїв та оптимальної системи оцінювання досягнень студентів, у відповідності з європейськими вимогами. У багатьох вузах мистецького спрямування успішність студентів оцінюється за національною (незадовільно, задовільно, добре, відмінно), ECTS (F, FX, E, D, C, B, A) та 100-бальною (0-29, 30-49, 50-60, 61-70, 71-79, 80-89, 90-100) системами, що дає можливість гнучко перейти до європейської системи оцінювання. Ми вважаємо, що 100-бальна система забезпечує більш диференційований підхід до оцінювання мистецьких досягнень майбутніх учителів музичного мистецтва.

В умовах вищої мистецької освіти переважають традиційні форми контролю засвоєння знань та вмінь з виконавських дисциплін: іспит, залік, академічний концерт, концертні та конкурсні виступи, – на основі загально визнаних критеріїв, можливо визначити рівень підготовки фахівця. Подібні форми оцінювання якості професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва застосовуються у всьому світі, а також, впроваджуються інноваційні, наприклад, портфоліо досягнень, що може включати відеоматеріали екзаменаційних, концертних, конкурсних виступів, фотографії, дипломи, подяки, грамоти тощо. Використання метода портфоліо сприяє освітній рефлексії студентів та спричиняє формування їх пізнавальної активності щодо майбутньої професії.

Прискорення процесу модернізації мистецької освіти, у значній мірі залежить від вирішення питання підвищення рівня конкурентоспроможності випускника вищого навчального закладу за рахунок отримання ним однієї, а в перспективі – двох і більше спеціалізацій. На сучасному етапі, майбутні вчителі музичного мистецтва, які здобувають кваліфікацію «спеціаліст», «магістр», мають змогу отримати одну спеціалізацію. Так, наприклад, у Київському національному університеті імені М. П. Драгоманова пропонуються студентам такі спеціалізації, як: «Художня культура», «Практична психологія», «Регент церковного хору», «Англійська мова»; у Кримському гуманітарному університеті – «Світова художня культура», «Музична режисура», «Музичне мистецтво естради». Збільшення кількості затребуваних суспільством

спеціалізацій, буде сприяти підвищенню рейтингу не тільки спеціальності «Музичне мистецтво», але і самих університетів, що важливо в умовах існуючої конкуренції між вузами у їх боротьбі за абітурієнта.

Захоплення процесом модернізації не повинно нівелювати ті здобутки у національній мистецькій освіті, які перевірені часом і практикою. До таких здобутків слід віднести опанування професією вчителя музичного мистецтва за п'ять років навчання, що передбачає збереження у структурі мистецької освіти кваліфікаційного рівня «спеціаліст», яке є принциповим питанням у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва України. За вимогами Болонського договору, у більшості Європейських країн пройшов перехід на дворівневу англо-американську систему освіти, що якнайкраще підходить гуманітарним та технічним спеціальностям, до яких не слід прирівнювати професійну підготовку фахівців у сфері мистецтва.

У структуру вищої освіти музичного мистецтва України входить професійна підготовка студентів за трьома кваліфікаційними рівнями: «бакалавр», «спеціаліст», «магістр», що здійснюється за схемами 4+1 або 4+2. Після отримання базової освіти та кваліфікаційного рівня «бакалавр», більшість випускників мають змогу здобути повну вищу освіту та кваліфікацію «спеціаліст», і лиш деякі з них – «магістр». Відмовившись від кваліфікаційного рівня «спеціаліст», значна кількість випускників бакалаврата не будуть мати повної вищої освіти, адже у магістратуру приймається обмежена кількість магістрантів. У порівнянні зі спеціалістом та магістром, бакалавр має значно менше шансів конкурувати на ринку праці, рівень його професійної підготовки є нижчим. П'ятий рік навчання – важливий етап у становленні музиканта. В.І.Рожок, аналізуючи актуальні проблеми вищої музичної освіти, приходять до висновку, що збереження «спеціаліста» необхідно, тому що викликано: піклуванням про випускників, які уже отримали освіту за об'ємом та змістом вищу рівня бакалавра та лишаться без відповідного документа про вищу освіту; небажаністю роз'єднання академічної та професійної освіти, як того вимагає Болонський процес і що не відповідає Закону «Про вищу освіту» України (Рожок В.І., 2009). На сучасному етапі, проблема збереження кваліфікаційного рівня «спеціаліст» музичного мистецтва вирішена позитивно, створено навчальні плани професійної освіти з музичного мистецтва, які розраховані на п'ятилітній курс навчання, що закінчується присвоєнням

кваліфікаційного рівня «спеціаліст» та п'ятилітній чи шестилітній – із присвоєнням кваліфікаційного рівня «магістр».

Таким чином, вивчення напрямів модернізації професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва дало можливість визначити, що українська мистецька освіта послідовно проходить шлях інтеграції в європейський освітній простір: вивчається зарубіжний досвід підвищення якості сучасної освіти музикантів-педагогів, впроваджується кредитно-модульна система навчання, досліджуються шляхи інноваційних змін у змісті музичної освіти в концепції компетентнісного підходу, розглядаються оптимальні системи оцінювання навчальних досягнень студентів; вивчаються можливості підвищення рівня конкурентноспроможності студентів на світовому ринку праці, через здобуття ними однієї чи декількох спеціалізацій. В той же час, орієнтація на світові тенденції освіти не повинна приводити до бездумної перебудови національної системи мистецької освіти, її стан необхідно глибоко проаналізувати, порівняти з європейськими критеріями стандартів, зберегти кращі надбання української освіти у сфері музичного мистецтва, визначити перспективи перебудови у новому соціально-економічному просторі.

Література

1. Волинець Л. Л. Тенденції розвитку загальної мистецької освіти в країнах Європейського союзу / Л. Л. Волинець // Порівняльно-педагогічні студії. – 2009. – №2. – С. 36 – 47.
2. Мурована Н. М. Педагогічне керівництво розвитком професійної компетентності вчителів музики у післядипломній освіті: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.06 «Теорія та методика управління освітою» / Н.М. Мурована. – Київ, 2008. – 20 с.
3. Ніколаї Г.Ю. Музично-педагогічна освіта в Польщі: історія та сучасність: монографія / Г. Ю. Ніколаї. – СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2007. – 396 с.
4. Рожок В.І. Музична освіта в Україні на межі століть: реалії, проблеми, перспективи // Актуальні питання сучасної мистецької освіти. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Chasopys/2009_1/01-Rozhok.pdf
5. Шевнюк О.Л. Мистецькі дисципліни в реформаційних процесах євроінтеграції / О. Л. Шевнюк // Імідж сучасного педагога. – 2006. – № 5-6 (64-65). – С. 17- 19.

Н. А. Овчаренко

ПУТИ МОДЕРНИЗАЦІЇ ПРОФЕСІОНАЛЬНОЇ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗИКАЛЬНОГО ИСКУССТВА

В статті освітлені напрямки модернізації професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті світових тенденцій освіти. На основі аналізу, дана класифікація досліджень в сфері музичного мистецтва. Визначено необхідність поєднання світового педагогічного досвіду та національних досягнень в професійній підготовці майбутніх педагогів музичного мистецтва.

Ключевые слова: образование в сфере искусства, модернизация, профессиональная подготовка, будущие учителя музыкального искусства.

N. Ovcharenko

DIRECTIONS IN THE MODERNIZATION OF THE PROFESSIONAL TRAINING OF THE FUTURE TEACHERS ON MUSIC ART

The main directions of modernization of the professional training of the future teachers on music art are explained in the context of the world tendencies of the education in this article.

There is classification of the scientific explorations in the sphere of music art that is made on the base of analyze and it is determined such directions in sphere of music art: studying and introduction of the foreign experience, increasing of the quality of the professional training of music art; organization of the studying in performing disciplines for credit and module system; forming of the professional future specialists on music art on the base of competent approach; determent of the optimal system of appreciating of the studying achievements of the students in the consequences with European criterions of the quality of the professional training; increasing of the level of the competitiveness of students for the opportunity of the receiving one or some specialization.

The necessity in the connecting of the world experience in sphere of education and national domains in professional training of the future teachers on music art was determined in this scientific work.

Key words: art education, modernization, professional training, future teachers on music art.

Рецензенти:

Вікторова М. В. — канд. пед. н.,

Сидоренко Т. Д. — канд. пед. н.

Стаття надійшла до редакції 12.12.2013

УДК 378.2.02.003.12 (043.3)

І.М. Олійник

ОБГРУНТУВАННЯ СТРУКТУРИ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ДО ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розглянуто проблему готовності вчителя до формування навчально-пізнавальної компетентності молодших школярів; наведено визначення поняття «готовність вчителя до формування навчально-пізнавальної компетентності молодших школярів»; обґрунтовано структурні компоненти готовності вчителя до формування навчально-пізнавальної компетентності молодших школярів.

Ключові слова: готовність до педагогічної діяльності, готовність до формування навчально-пізнавальної компетентності молодших школярів, структура, компоненти.

Постановка проблеми. Навчально-пізнавальна компетентність займає особливе місце в системі компетентностей особистості, адже забезпечує засвоєння людиною цілісного та різноманітного світу культури (С. Воронцов, Є. Зеєр, І. Зимня, А. Пінський, Г. Селевко, Т. Шамардіна та ін.), дозволяє ефективно організувати процес свого уніння протягом усього життя.

Особливо важливим є процес формування навчально-пізнавальної компетентності в молодших школярів, адже саме в цьому віці формуються фундаментальні структури мислення, що безпосередньо пов'язані з навчальною діяльністю (Л. Виготський, Д. Ельконін, В. Давидов, І. Дубровіна, О. Леонт'єв, В. Мухіна, Л. Обухова та ін.). Сформованість означеної компетентності сприятиме створенню відповідних умов для розвитку у молодших школярів особистісних якостей, які є основою успішного включення їх в процес освоєння ключових компетентностей в основній школі.

Сучасна школа потребує учителя, який не лише самостійно орієнтується в інформаційному потоці, систематично поновлює свої знання, але й володіє педагогічними вміннями організації процесу формування навчально-пізнавальної компетентності школярів.

Метою статті є аналіз наукових джерел із проблеми готовності вчителя до формування навчально-пізнавальної компетентності

© Олійник І. М., 2013